

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN BUCUREȘTI

Consiliul pentru Studii Universitare de Doctorat

Școala Doctorală de Drept

SANCTIUNEA JURIDICĂ ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL

ADRIAN A. COROBANĂ

Conducător de doctorat: Prof. univ. dr. MIHAI BĂDESCU

București, 2025

REZUMAT

CUVINTE CHEIE: *sanctiune juridică, sancțiuni internaționale, retorsiuni, represalii, contramăsuri, nerecunoașterea, nulitatea tratatelor, încetarea sau suspendarea tratatului, suspendarea dreptului de vot în Adunarea Generală a ONU, suspendarea drepturilor și privilegiilor membrilor O.N.U., excluderea membrilor O.N.U, sancțiuni pentru nerespectarea hotărârilor Curții Internaționale de Justiție, sancțiuni pentru neînregistrarea tratatelor la Secretariatul O.N.U, măsuri fără folosirea forței conform art. 41 din Carta O.N.U., sancțiuni internaționale unilaterale, sancțiuni internaționale multilaterale, sancțiuni în dreptul internațional penal.*

Plecând de la constatarea existenței unei doctrine ce tratează disparat sancțiunile juridice în dreptul internațional public, această teză de doctorat și-a propus realizarea unei cercetări științifice integratoare cu privire la sancțiunile juridice din dreptul internațional public, care să evidențieze și să analizeze multitudinea de sancțiuni juridice existente în această ramură de drept, delimitându-se astfel de majoritatea lucrărilor din doctrina de specialitate care analizează cu precădere doar măsurile restrictive adoptate de Consiliul de Securitate al O.N.U, sau de state în mod unilateral. Astfel, în opinia noastră, în sistemul dreptului internațional public există mult mai multe sancțiuni juridice decât cele pe care le regăsim în mod obsesiv, poate, analizate în doctrină.

Pe parcursul acestei lucrări, ne-am străduit să demonstrăm și să găsim argumente în favoarea ideii existenței unui sistem al sancțiunilor juridice în dreptul internațional public.

Lucrarea prezintă elemente originale, pe de o parte, din perspectiva abordării integratoare a sancțiunilor juridice, în această lucrare fiind realizată pentru prima dată în doctrina de drept internațional public o cercetare sistemică și detaliată a fiecărui tip de sancțiune juridică existent în domeniul vast al dreptului internațional public, iar pe de altă parte, din perspectiva propunerilor de *lege ferenda* privind îmbunătățirea sistemului sancțiunilor internaționale și punerea în aplicare a sancțiunilor internaționale în România, în special în ceea ce privește respectarea drepturilor fundamentale ale omului în materia implementării sancțiunilor internaționale.

CUPRINS

ABREVIERI.....	9
INTRODUCERE.....	11
1. Motivația alegerii temei	11
2. Metodologia de cercetare	14
2.1. Întrebări de cercetare.....	15
2.2. Metode de cercetare	16
2.3. Stadiul cercetării.....	22
2.4. Rezultate.....	27
I. TEORIA SANCTIUNII JURIDICE.....	32
1.1. Sanctiunea juridică – aspecte terminologice.....	32
1.2. Delimitarea sanctiunii juridice de alte tipuri de sanctiuni (morale, religioase, sociale)	38
1.3. Diferența dintre sanctiunea juridică și pedeapsă	42
1.4. Diferența dintre sanctiunea juridică și constrângere.....	46
1.5. Legătura dintre “responsabilitate socială” – „răspundere juridică” – „sanctiune juridică”	47
1.6. Concluzii.....	50
II. SANCTIUNEA JURIDICĂ ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL	53
2.1. Particularitățile dreptului internațional față de dreptul intern.....	53
2.2. Noțiunea răspunderii juridice în dreptul internațional	58
2.2.1. Evoluția istorică a conceptului juridic de răspundere internațională.....	58
2.2.2. Accepțiunea noțiunii de răspundere juridică internațională în stadiul actual al dreptului international	69
2.2.3. Elementele răspunderii internaționale.....	73
2.3. Noțiunea de sancțiune internațională.....	85
2.4. Clasificarea sancțiunilor juridice în dreptul internațional.....	90
2.5. Concluzii.....	93
III. SANCTIUNI SPECIFICE DREPTULUI INTERNAȚIONAL	96
3.1. Nulitatea tratatelor	96
3.1.1. Caracterul de sancțiune al nulității tratatelor.....	96
3.1.2. Sediul materiei privind nulitatea tratatelor	98
3.1.3. Cauze de nulitate a efectelor tratatelor	100
3.1.3.1. Violarea dreptului intern referitor la competența de a încheia tratate	102
3.1.3.2. Încălcarea unei restricții privind competența de a exprima consimțământul.....	106
3.1.3.3. Eroarea.....	109

3.1.3.4.	Dolul	115
3.1.3.5.	Coruperea reprezentantului unui stat	118
3.1.3.6.	Constrângerea reprezentantului unui stat	122
3.1.3.7.	Constrângerea exercitată asupra statului cu amenințarea cu forța sau folosirea acesteia	129
3.1.3.8.	Violarea unei norme de <i>jus cogens</i>	133
3.2.	Încetarea sau suspendarea tratatului	140
3.2.1.	Caracterul de sancțiune al încetării sau suspendării tratatului	140
3.2.2.	Sediul materiei	142
3.2.3.	Condițiile aplicării sancțiunii	143
3.2.4.	Deosebirea dintre încetarea sau suspendarea unui tratat ca urmare a violării sale și refuzul executării unui tratat	144
3.3.	Nerecunoașterea (statelor, guvernelor sau a altor situații).....	145
3.3.1.	<i>Ex factis jus oritur</i> – principiu de drept internațional	145
3.3.2.	Recunoașterea – instituție a dreptului internațional public	146
3.3.3.	Nerecunoașterea – sancțiune a încălcării normelor de drept internațional	150
3.3.4.	Încălcarea normelor <i>jus cogens</i> în crearea situației a cărei recunoaștere se cere obligă la nerecunoaștere, ca sancțiune	153
3.4.	Sancțiuni în cadrul organizațiilor internaționale.....	154
3.5.	Concluzii.....	155
IV.	SANCTIUNI PREVĂZUTE DE CARTA NAȚIUNILOR UNITE	158
4.1.	Suspendarea dreptului de vot în Adunarea Generală a ONU	159
4.2.	Suspendarea drepturilor și privilegiilor membrilor O.N.U.....	163
4.3.	Excluderea membrilor O.N.U.....	167
4.4.	Sancțiuni pentru nerespectarea hotărârilor Curții Internaționale de Justiție	170
4.5.	Sancțiuni pentru neînregistrarea tratatelor la Secretariatul ONU	172
4.6.	Măsuri fără folosirea forței	175
4.6.1.	Măsurile întemeiate pe art. 41 din Carta Națiunilor Unite	177
4.6.2.	Evoluția măsurilor prevăzute de art. 41 din Carta Națiunilor Unite.....	178
4.6.3.	Scopul sancțiunilor adoptate de Consiliul de Securitate al O.N.U	188
4.6.4.	Conținutul măsurilor ce fac obiectul sancțiunilor internaționale O.N.U.....	190
4.6.4.1.	Sancțiuni asupra indivizilor sau entităților	192
4.6.4.2.	Sancțiuni diplomatice	201
4.6.5.3.	Restricții comerciale	219

4.6.5.4.	Restricții de transport	228
4.6.5.5.	Sanctiuni privind sectoarele economice	238
4.7.	Măsuri cu folosirea forței conform art. 42 din Carta ONU	242
4.8.	Concluzii.....	243
V.	SANCTIUNI UNILATERALE ȘI MULTILATERALE.....	248
5.1.	Retorsiunea	249
5.2.	Represaliile	251
5.3.	Contramăsurile	260
5.4.	Caracteristici ale sancțiunilor unilaterale.....	273
5.5.	Sanctiunile multilaterale	274
5.6.	Legalitatea sancțiunilor unilaterale și multilaterale	277
5.7.	Studiu de caz: sancțiunile împotriva Federației Ruse	285
5.8.	Concluzii.....	291
VI.	SANCTIUNI ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PENAL	293
6.1.	Persoana fizică – subiect al răspunderii de drept internațional.....	295
6.2.	Infrațiunea internațională	298
6.3.	Sanctiunile prevăzute de dreptul internațional penal	307
6.4.	Concluzii.....	314
VII.	IMPLEMENTAREA SANCTIUNILOR INTERNAȚIONALE ÎN ROMÂNIA	316
7.1.	Sediul materiei – principalele acte normative	317
7.2.	Categorii de sancțiuni internaționale	319
7.3.	Autoritățile publice care au competența de a pune în aplicare sancțiuni internaționale	324
7.4.	Actele juridice emise pentru punerea în aplicare a sancțiunilor internaționale	328
7.5.	Concluzii.....	329
	CONCLUZII ȘI PROPUNERI DE LEGE FERENDA	340
	BIBLIOGRAFIE.....	369

2.4. Rezultate

La toate aceste întrebări de cercetare expuse mai sus vom răspunde pe parcursul acestei lucrări, structurată în **opt capitole**: 1. Teoria sancțiunii juridice; 2. Conceptul sancțiunii juridice în dreptul internațional public; 3. Sancțiuni juridice specifice dreptului internațional public neprevăzute în Carta Națiunilor Unite; 4. Sancțiuni juridice prevăzute de Carta Națiunilor Unite; 5. Sancțiuni internaționale unilaterale și multilaterale; 6. Sancțiuni juridice în dreptul internațional penal; 7. Regimul juridic al aplicării sancțiunilor internaționale în România; 8. Concluzii și propuneri de lege ferenda.

Întrucât prezenta lucrare tratează subiectul sancțiunii juridice în dreptul internațional public, am considerat că este necesar, ca în **primul capitol al lucrării** să identificăm în literatura de specialitate și să creionăm **o teorie generală a sancțiunii juridice**, urmând ca în capitolele ulterioare să cercetăm particularitățile acestei instituții juridice în domeniul dreptului internațional public. Astfel, apreciem că pentru a putea defini și cerceta în mod judicios conceptul de sancțiune în dreptul internațional public, întreaga noastră cercetare trebuie să pornească de la modul în care această instituție juridică de o importanță colosală, sancțiunea juridică, este descrisă de teoria generală a dreptului.

Astfel, în primul capitol, pornind de la aspectele terminologice, am căutat să răspundem la întrebarea *“Ce este sancțiunea juridică?”*, cercetând modul în care sancțiunea juridică se delimitează de alte tipuri de sancțiuni (morale, religioase, sociale), diferențele dintre sancțiunea juridică și pedeapsă, dintre constrângere și sancțiunea juridică, precum și legătura dintre conceptele de responsabilitate socială, răspundere juridică și sancțiune juridică.

Pornind de la această teorie a sancțiunii juridice pe care am creionat-o din perspectiva teoriei generale a dreptului, în **cel de-al doilea capitol** am încercat să analizăm modul în care instituția juridică a sancțiunii juridice se metamorfozează în funcție de particularitățile dreptului internațional față de dreptul intern. Astfel, analiza noastră din cel de-al doilea capitol a urmărit să răspundă la întrebări, precum *“Ce este sancțiunea juridică internațională?”*, *„Care sunt normele privind răspunderea internațională?”*, *„Există o răspundere internațională a statelor?”*, *„Există o răspundere internațională a organizațiilor internaționale?”*, *„Există o răspundere internațională a indivizilor?”*, *„Permit caracteristicile dreptului internațional public existența unor sancțiuni juridice specifice domeniului dreptului internațional?”*, *„Care sunt*

particularitățile sancțiunii juridice în dreptul internațional public?”, „Există alte sancțiuni juridice decât așa-numitele sancțiuni internaționale economice?”.

Pornind de la o analiză a particularităților dreptului internațional public față de dreptul intern, trecând printr-o cercetare a conceptului de răspundere internațională, **capitolul al doilea oferă o definiție a sancțiunii juridice internaționale**, precum și **o clasificare a sancțiunilor juridice internaționale** din perspectiva noastră.

Această clasificare a sancțiunilor juridice internaționale în sancțiuni specifice dreptului internațional public neprevăzute în Carta O.N.U., sancțiuni prevăzute în Carta Națiunilor Unite, sancțiuni unilaterale și multilaterale, precum și sancțiuni din dreptul internațional penal, va constitui cadrul pe care vom construi următoarele capitole ale lucrării, dezvoltând în fiecare capitol una dintre cele patru categorii de sancțiuni internaționale pe care le-am identificat.

Astfel, în **capitolul al treilea** al lucrării vom aborda **sancțiunile specifice dreptului internațional public neprevăzute în Carta Națiunilor Unite**. Acestea sunt sancțiuni juridice internaționale, care datorită particularităților dreptului internațional public, le regăsim doar în acest domeniu al dreptului, având ca sediu al materiei cu totul alte izvoare de drept internațional decât Carta Națiunilor Unite. Din rândul acestora fac parte nulitatea tratatelor, încetarea sau suspendarea tratatelor, nerezunoașterea (statelor, guvernelor sau a altor situații) și sancțiunile din cadrul organizațiilor internaționale prevăzute de documentele fondatoare ale acestora. Pe parcursul capitolului am analizat fiecare dintre aceste sancțiuni internaționale, pe care doctrina juridică le tratează separat, ca subiecte distincte de cercetare, fără o legătură evidentă cu domeniul sancțiunii juridice. De aceea, ne-a revenit nouă sarcina de a identifica acele **trăsături ale sancțiunii juridice ce sunt aplicabile fiecăreia în parte**, astfel încât să putem dovedi caracterul de sancțiune juridică internațională a acestora, aceasta constituind **una dintre principalele contribuții personale** în cercetarea sancțiunii juridice din dreptul internațional public.

În **capitolul al patrulea**, am identificat și analizat **sancțiunile juridice internaționale** ce își au sediul materiei în **principalul document internațional, Carta Națiunilor Unite**. Astfel, cercetarea noastră în cadrul acestui capitol s-a concentrat pe condițiile de adoptare a acestor sancțiuni juridice: suspendarea dreptului de vot în Adunarea Generală a O.N.U. (art. 19 din Carta Națiunilor Unite), suspendarea drepturilor și privilegiilor membrilor O.N.U. (art. 5 din Carta Națiunilor Unite), excluderea membrilor (art. 6 din Carta Națiunilor Unite), sancțiunile pentru nerespectarea hotărârilor Curții Internaționale de Justiție (art. 94 din Carta Națiunilor Unite),

sancțiunile pentru neînregistrarea tratatelor la Secretariatul O.N.U. (art. 102 din Carta Națiunilor Unite), măsurile fără folosirea forței (art. 41 din Carta Națiunilor Unite).

O bună parte a capitolului al treilea îl reprezintă analiza măsurilor fără folosirea forței, adică a ceea ce doctrina juridică numește “sancțiuni internaționale”. Astfel, sancțiunile internaționale adoptate de CS ONU în temeiul art. 41 din Carta Națiunilor Unite constituie o categorie a sancțiunii juridice în dreptul internațional public. Așa cum am arătat în cuprinsul capitolului, deși termenul de sancțiune nu este menționat în Carta Națiunilor Unite, nu putem conchide că aceste măsuri nu sunt considerate a fi sancțiuni internaționale, atât timp cât CS ONU folosește în mod expres noțiunea de sancțiuni în rezoluțiile sale, și atât timp cât în conformitate cu art. 30 din Carta Națiunilor Unite, Consiliul de Securitate și-a stabilit propriile sale reguli de procedură intitulate “*Regulile de procedură provizorii ale Consiliului de Securitate al O.N.U*” adoptate și modificate ultima dată în 1983.

Cercetarea noastră asupra sancțiunilor internaționale adoptate de CS ONU, în temeiul art. 41 din Carta Națiunilor Unite, are ca punct de pornire analiza evoluției măsurilor adoptate de-a lungul timpului, identificând etapele și stadiile de transformare a acestor sancțiuni, pentru ca apoi o bună parte din capitol să se concentreze pe conținutul măsurilor ce fac obiectul sancțiunilor internaționale O.N.U, folosind clasificarea în șase categorii a sancțiunilor internaționale propusă de autorii Thomas J. Biersteker, Marcos Tourinho și Sue E. Eckert și analizând conținutul măsurilor ce fac obiectul fiecărei categorii a sancțiunilor internaționale O.N.U. (sancțiuni asupra indivizilor sau entităților, sancțiuni diplomatice, embargouri asupra armelor, restricții comerciale, restricții de transport, sancțiuni privind sectorarele economice de bază).

Capitolul al cincilea tratează problematica **sancțiunilor unilaterale și multilaterale**. Întrucât literatura de specialitate operează cu o multitudine de noțiuni ce se circumscriu într-o anumită măsură ideii moderne de sancțiune internațională: măsuri restrictive internaționale, retorsiune, represalii, contramăsuri, sancțiuni unilaterale, embargo, blocadă economică, boicot, război economic, armă economică, constrângere economică, agresiune economică, sancțiuni țintite (targeted sanctions), sancțiuni inteligente (smart sanctions), blocarea fondurilor și a resurselor economice, restricții comerciale, restricții de călătorie, restricții de transport, sancțiuni diplomatice, sancțiuni culturale, sancțiuni sportive, sancțiuni în domeniile tehnico-științifice, ș.a., am apreciat că este necesar să clarificăm aspectele terminologice referitoare la sancțiunile unilaterale sau multilaterale.

Sancțiunile unilaterale reprezintă acele măsuri luate de un singur stat, în conformitate cu propriile sale strategii de politică externă, fără a fi impuse de O.N.U. sau de o altă organizație internațională. Ele se deosebesc de sancțiunile multilaterale sub aspectul numărului de state care aderă la adoptarea și implementarea măsurilor luate împotriva unui alt subiect de drept internațional public. După cum se poate ușor intui, sancțiunile unilaterale sunt luate de un singur stat, în vreme ce sancțiunile multilaterale sunt adoptate de un grup de mai multe state.

În ciuda definițiilor ușor de intuit de mai sus, în literatura de specialitate, aspectele terminologice care necesită câteva clarificări sunt destul de numeroase. De aceea, în cadrul acestui capitol am încercat să clarificăm dacă sancțiunile unilaterale sau multilaterale sunt retorsiuni, represalii, contramăsuri, măsuri de constrângere sau măsuri restrictive.

Principala contribuție personală în cadrul acestui capitol o reprezintă **definiția** oferită **contramăsurilor** prin înglobarea tuturor trăsăturilor acestora.

Totodată, capitolul al cincilea analizează în ce măsură retorsiunile, represaliile sau contramăsurile sunt conforme dreptului internațional public.

Capitolul al șaselea al lucrării oferă o perspectivă asupra **celui mai nou tip de sancțiune juridică** apărută în doctrina și practica dreptului internațional public: **pedepsele aplicate în cadrul dreptului internațional penal**, ca ramură a dreptului internațional public.

După anul 1945, transformările comunității internaționale au dat naștere, inevitabil, și la transformarea dreptului internațional public, remarcându-se, în special, dezvoltarea acestuia și specializarea acestuia prin apariția fenomenului de divizare a normelor juridice internaționale în diverse ramuri de drept internațional public. Fiecare dintre aceste domenii au propriile lor instituții juridice și propriile lor norme juridice specializate, acesta fiind și cazul dreptului internațional penal, care operează cu o specie aparte a sancțiunii juridice, și anume cu pedeapsa în domeniul penal.

De aceea, în acest capitol am considerat că este necesar ca analiza noastră să aibă ca punct de plecare **cercetarea modului în care persoana fizică poate fi subiect al răspunderii de drept internațional**. Ceea ce este important de menționat și în această secțiune a cercetării este faptul că statele, ca o construcție juridică abstractă, își exprimă voința și desfășoară activități prin intermediul unor indivizi care le reprezintă și care acționează în numele lor, chiar dacă mult timp, până la începutul secolului al XX-lea s-a considerat că persoana fizică nu poartă nicio răspundere pentru actele efectuate în numele statului.

Totuși, treptat răspunderea internațională a persoanelor fizice a câștigat din ce în ce mai mult teren, pe măsură ce faptele săvârșite de acestea în numele statelor erau din ce în ce mai abominabile, fapt ce a culminat cu pronunțarea în anul 1946 a hotărârii Tribunalului Militar Internațional de la Nürenberg.

Așa cum am arătat pe larg în cuprinsul capitolului al șaselea, răspunderea internațională a individului este o răspundere penală, fapt ce va atrage un anumit tip de sancțiuni juridice asupra individului.

Odată stabilită existența posibilității reținerii unei răspunderi internaționale a individului, cercetarea noastră a continuat cu analiza noțiunii de infracțiune internațională, cu scopul de a identifica ce tip de comportament poate atrage o răspundere internațională penală a individului.

Cum era de așteptat, capitolul al șaselea analizează în final sancțiunile prevăzute de dreptul internațional penal și condițiile în care acestea se aplică, identificând ca sancțiune principală pedeapsa cu închisoarea, care, în funcție de gravitatea faptei și de circumstanțele personale ale condamnatului, se poate stabili pe timp de cel mult 30 ani sau pe viață. Celelalte măsuri din dreptul internațional penal sunt amenzile, însă acestea pot doar însoți pedeapsa cu închisoarea.

Întrucât pentru a asigura eficiența și eficacitatea sancțiunilor internaționale, acestea trebuie să fie implementate de state, am considerat că analiza noastră nu poate ocoli regimul juridic al implementării sancțiunilor internaționale în România. De aceea, **capitolul al șaptelea al lucrării** analizează principalele acte normative din România cu privire la implementarea sancțiunilor internaționale din România.

Acest capitol reprezintă una dintre cele **mai importante contribuții personale** ale noastre cu privire la subiectul cercetat, întrucât oferă o analiză critică a prevederilor O.U.G. nr. 202/2008, principalul act normativ ce reglementează domeniul punerii în aplicare a sancțiunilor internaționale în România.

Unei bune părți a problemelor identificate în acest act normativ îi găsim rezolvarea în ultima parte a lucrării, unde vom prezenta **concluziile cercetării** și vom contribui cu **propuneri de lege ferenda** la îmbunătățirea sistemului sancțiunilor internaționale și punerea în aplicare a sancțiunilor internaționale în România, în special din perspectiva respectării drepturilor fundamentale ale omului în materia implementării sancțiunilor internaționale.